

ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE NA HIPOTEKE I PRIVILEGIJE
NA STRANIM BRODOVIMA

Još o presudi Apelacionog suda u Rennesu od 6.XI 1962. u
predmetu tenkera "Wang-Importer"

Glavne teze presude:

I I pored načela da su stvarna prava na brodu načelno podređena zakonu državne pripadnosti /zakonu zastave/, bit će za postupak zapljene i prinudne prodaje stranog broda mjerodavan lex fori, ako se radi o vjerovnicima različitog državljanstva i o tražbinama koje su podložne različitim statutima; posebno za red prvenstva hipoteka i privilegija vrijetit će taj zakon kao teritorijalan /javni poredak/, s razloga što su izuzeci od načela jednakosti vjerovnika /tj. hipoteka i privilegiji/ donijeti u javnom interesu i teško se podnosi bilo kakvo odstupanje od njih.

II Naprotiv, što se tiče valjenosti i učinka prema trećima, pa i izvršnosti odnosnog naslova, hipoteka osnovana u državi zastave broda podložna je zakonu te države.

III Dokaz o odredbama zakona zastave može se pružiti vještacima.

Bilješka. - O navedenoj presudi izviješteno je već u 16. broju ovoga časopisa, na str.43-45, gdje je data i njezina analiza. Kako je u međuvremenu o toj presudi objavljen i prikaz prof. Jambu-Merlina /Clunet 1963, str.408 i d.; o samoj presudi vidi prikaz u DMF 1962, str.475 i d./ i kako je, s druge strane, pitanje stvarnih prava na brodovima vrlo aktualno za našu kodifikaciju pomorskog prava, vraćamo se ponovo na tu temu.

J.-M. ističe tri pitanja na koja se problem može svesti, naime koji je zakon mjerodavan: 1/ za zapljenu, prinudnu prodaju i razdiobu kupovine, 2/ za priznanje stvarne hipoteka i 3/ za odredjenje privilegija koji se uzimaju u obzir i njihovog reda prvenstva, međusobno i u odnosu prema hipotekama.

Za prvo pitanje smatra da ne postoje teškoće, jer se radi o postupku i stoga dolazi u obzir jedino lex fori. On kao da ide i dalje od presude, pozivajući se na judikaturu koja primjenjuje na spomenuto pitanje lex fori sasvim općenito i bez ograničenja. To mišljenje dijele i neki pisci, kao npr. od starijih Valéry, Surville, Bar, zatim Nussbaum i Niboyet, no posljednji primjenjujući taj zakon ne kao lex fori, već kao lex rei sitae. Protivno tom stajalištu trebalo bi ovdje

medjutim upozoriti na to da drugi pisci, s kojima se kod nas slaže prof. Eisner, ističu da je pitanje reda prvenstva materijalno, a ne procesno, i da s toga nema razloga da se na nj primijeni lex fori, već da treba da bude mjerodavan zakon zastave /tako, pored samog Eisnera, još i pisci citirani u njegovom djelu, Medjunarodno privatno pravo, II, str.75: Diena, Eynart, Ripert, Frankenstein, Scerni, Abraham i drugi, pa i Niboyet u svom glavnom djelu/. Kad bi prvenstveni red bio zavisen od mjesta dražbe, on bi bio podvrgnut slučajnostima ustanovljenja nadležnosti, i ostao bi neodređen do poveljenja izvršnog postupka; no takav red postoji i bez dražbe i ima svoje učinke u utvrđenju odnosa vjerovnikova, pa se može opravdano tražiti da on bude određen nekim objektivnim i stalnim kriterijem, kakva je npr. državna pripadnost broda.

I pitanje priznanja hipoteke koja je osnovana u inozemstvu smatra J.-M. definitivno riješenim u judikaturi, koja primjenjuje zakon zastave, i to u Francuskoj otkad je tamo godine 1874. zakonom ustanovljena pomorska hipoteka; prije toga je francuska judikatura odbijala priznanje takve hipoteke pozivajući se na javni poredak. Zakon zastave mjerodavan je i za dokazivanje postojanja hipoteke; U tom se pišu slaže s prikazanom presudom, koja je izrekla da se za postojanje prava hipotekarnog vjerovnika prema trećima osobama mora dokazati da su izvršene sve formalnosti za osnivanje hipoteke predviđene u zakonu zastave. Takvo je gledište prihvaćeno i općenito, pa ga zastupa i Eisner za stvarnopravne učinke hipoteke, s tim da za samu tražbinu koja je hipotekom osigurana vrijedi ugovorni statut.

Što se pak tiče ostvarenja priznate strane hipoteke potreban je, i to za uzimanje u obzir u izvršnom postupku va-ljan naslov, bio izvršan ili ne, a za pokretanje izvršenja izvršni naslov, koji, ako je stran, mora biti potvrđen prema propisima legis fori o priznanju i izvršenju stranih odluka.

U trećem pitanju zalaže se J.-M. vrlo odlučno za zakon zastave, s razloga što je koncentracija stvarnih prava pod jednim statutom korisna; po njoj će svakom vjerovniku biti poznati pravni odnosi između tražbina. On odbija protivno gledište prikazane presude o potrebi primjene legis fori, koje zastupaju i druge francuske rješidbe i neki pisci, kao Niboyet i Batiffol. Dalje ističe da ne stoji argumenat da se primjenom legis fori štite interesi francuskih brodara, koji da zbog toga neće biti u inozemstvu izloženi vrlo gustoj mreži francuskih privilegija. Taj razlog ne stoji zato što se mogu tamo brodovi plijeniti i za obična potraživanja, pri čemu red prvenstva interesira više vjerovnike nego brodara. Ne stoji ni drugi argumenat o zaštiti francuskih vjerovnika u Francuskoj u slučajevima kad strana zakonodavstva priznaju

mali broj privilegija, s razloga što francuski vjerovnici najčešće neće biti jedini interesenti pa čak ni većina, kako je to upravo pokazao slučaj riješen prikazanom presudom. Jednom riječju, složenost pomorskog spora ne dopušta određivanje bilo kojega općeg načela za zaštitu domaćin ekonomskih interesa. Napokon, ne može se prihvatiti ni ideja javnog poretka koji da traži, bar u pravilu, jednakost svih vjerovnika; naprotiv, privilegiranje tražbina općenito je prihvaćeno u pomorskom pravu svih država i ne može biti dovoljno važno da bi se protiv njega iznijela rezerva javnog poretka.

Navedenim, vrlo opravdanim razlozima moglo bi se ovdje dodati još i ovo: za razliku od drugih statuta za hipoteke i privilegije koji se negdje ističu /npr. zakon mjesta gdje je stvarno pravo nastalo - dakle lex rei sitae u najužem smislu -, ili statut same tražbine/, i zakon zastare i lex fori imaju tu prednost što se njima postizava jedinstveno rješenje za sva stvarna prava na jednom brodu; no dok je kraj primjene legis fori još uvijek nesigurno koji će biti taj jedinstveni zakon i njegovo određivanje može zavisiti od slučajnosti ustanovljenja nadležnosti - zakon zastave samo je jedan i poznat unaprijed, već u času osnivanja stvarnog prava. Što se pak tiče javnog poretka, on je dovoljno zaštićen općom rezervom koja postoji za primjenu bilo koje odredbe stranog prava koja je tom poretku protivna. Sve to vrijedi dakako za osnivanje, opseg, red prvenstva i prestanak hipoteke i privilegija, dok će za sva pitanja postupka, pa tako i za osnivanje, opseg i prestanak prava zaloga u izvršnom postupku biti mjerodavan lex fori.

Prigovor da primjena zakona zastave, mjesto zakona države u kojoj se stvarno pravo osniva i koji je zakon vjerovniku poznat, može biti štetan za kreditnu sposobnost broda, u današnjim prilikama ne bi mogao ozbiljno pokolebati razloge iznesene u korist zakona zastave. Druga je stvar ako se zakon zastave ne primijeni zbog protivnosti javnom poretku legis fori; u takvom slučaju mogla bi se možda, radi sačuvanja jedinstvenog pravnog položaja vjerovnikovoga, primijeniti lex fori, ukoliko ne bi bilo moguće primijeniti bar supsidijarne ili pomoćne norme zakona zastave.

N.K.